

THE ALBANIAN PAST PERFECT AND PLUPERFECT AND THE ENGLISH PAST PERFECT (CONTRASTIVE ANALYSIS)

Blerta Demiri

University of Tetovo - Tetovo, Republic of Macedonia, blerta.ilazi@hotmail.com
blerta.demiri@unite.edu.mk

Abstract: This paper examines contrastive analysis of similarities and differences that exist between the Albanian Past Perfect and Pluperfect and the English Past Perfect, as well as perceiving and analyzing translation equivalents of the same tenses, which are analyzed through examples of the works of famous authors and their translations, only to reveal that not only does the Past Perfect correspond to the Albanian Past Perfect, i.e., Pluperfect, but other English verb forms too.

The Albanian verbal system has two verb tenses, the Past Perfect and the Pluperfect, which are simply two different tenses with little or no difference in meaning or function. In English there is only one tense, the Past Perfect, which is the equivalent of these two Albanian tenses, since it is a combination of past tense and perfective aspect.

The main function of the Albanian Past Perfect, i.e., Pluperfect and the English Past Perfect is to imply an action completed before a particular point in the past.

Of these two Albanian synonymous tenses, classified as absolute-relative tenses, the Albanian Past Perfect is much more common in present-day Standard Albanian than the Pluperfect. The Albanian Pluperfect is also used, though rarely, in spoken language. Nonetheless, it is more emphasized in written and poetic language.

Finding and analyzing translation equivalents of the Albanian Past Perfect, i.e., Pluperfect, can be of great contribution to Albanian speakers who learn English as a foreign language, and vice versa.

Keywords: pluperfect, past perfect, verb tenses, translation equivalent, contrastive analysis

АЛБАНСКИОТ ПЛУСКВАМПЕРФЕКТ И АОРИСТ II И АНГЛИСКИОТ МИНАТ ПЕРФЕКТ (КОНТРАСТИВНА АНАЛИЗА)

Блерта Демири

Универзитет во Тетово - Тетово, Република Македонија, blerta.ilazi@hotmail.com
blerta.demiri@unite.edu.mk

Резиме: Цел на оваа студија е контрастивно анализирање на сличностите и разликите кои постојат меѓу албанскиот плусквамперфект и аорист II и англискиот минат перфект, како и пронаоѓање и анализирање на преводните еквиваленти на овие времиња кои се разгледани и третираны преку ексцерпирани примери на дела на познати автори и нивните преводи, само да се открие дека на албанскиот плусквамперфект и аорист II не одговара само англискиот минат перфект, туку и различни англиски глаголски конструкции.

Албанскиот глаголски систем има две глаголски времиња, плусквамперфектот и аорист II, кои се речиси со исто значење и иста функција, додека во англискиот јазик, постои само едно време, минатиот перфект (*Past Perfect*), кое е преводен еквивалент на овие две албански времиња, затоа што е комбинација на минато време и перфективен аспект.

Главната функција на албанскиот плусквамперфект и аорист II, т.е. англискиот минат перфект е искажување на дејство или состојба што се случило пред некое друго дејство во минатото.

Од овие две синонимни, познати како апсолутни-релативни времиња, албанскиот плусквамперфект е повеќе употребен во денешниот стандарден јазик од аорист II. Аорист II се употребува, иако ретко, во говорниот јазик. Повеќе доаѓа до израз во писмениот и јазикот на поезијата.

Пронаоѓањето и анализирањето на што повеќе преводни еквиваленти на албанскиот плусквамперфект и аорист II може да биде од голем придонес за албанските говорители кои го изучуваат англискиот како странски јазик, и обратно.

Клучни зборови: плусквамперфект, аорист II, глаголски времиња, преводен еквивалент, контрастивна анализа

1. ВОВЕД

Во временските форми каде врската со моментот на зборувањето е индиректна, се зборува за релативни времиња. Преку овие форми, еден процес се става во временски односи со друг процес, покажувајќи дека тој се случува пред него, во исто време со него, или по него. Овие глаголски форми во кои спаѓа и албанскиот плусквамперфект (*Më se e kryera*) и аорист II (*E kryera e tejshkuar*), т.е., англискиот минат перфект (*Past Perfect*), се нарекуваат релативни времиња. Во формата на ова време глаголот покажува завршено дејство пред едно друго дејство во минатото. На тој начин, кога два дејства завршиле во две различни временски периода во минатото, дејството што завршило порано, обично се изразува со едно од двете релативни времиња на минатото, додека второто дејство се изразува, со едно од трите апсолутни времиња на минатото. Во албанскиот јазик глаголските времиња не се поклопуваат со глаголските времиња во англискиот јазик. Според анализираниот корпус што се состои од албански текстови преведени на англиски, албанскиот плусквамперфект, односно аорист II може да се преведе на повеќе начини. Како преводни еквиваленти освен англискиот минат перфект (*Past Perfect*), се јавуваат и сегашниот перфект (*Present Perfect*), минато просто време (*Past Simple*), минатиот траен перфект (*Past Perfect Progressive*), додека на англискиот минат перфект одговараат не само албанскиот плусквамперфект, односно аорист II, туку и имперфектот и аористот.

2. ШТО ПРЕТСТАВУВААТ АЛБАНСКИОТ ПЛУСКВАМПЕРФЕКТ (*MË SE E KRYERA*) И АНГЛИСКИОТ МИНАТ ПЕРФЕКТ (*PAST PERFECT*) И КОИ СЕ ГЛАГОЛСКИТЕ ФОРМИ СО КОИ МОЖАТ ДА СЕ ПРЕВЕДУВААТ

Во албанскиот стандартен јазик плусквамперфектот има аналитична форма и се образува од два дела. Така, пред партиципот на глаголот се додава помошниот глагол *kam* или *jam* во имперфект (*kisha, isha*) во зависност од тоа дали употребуваме неповратна или повратна форма на глаголот.

На пр. а) *Kishin ardhur për vizitë Xhexhoja me Kako Pinon.* (KG: 15)

Во англискиот јазик формите на минатиот перфект (*Past Perfect*) се образуваат со минато просто време (*Past Simple*) на глаголот *have* и минатиот партицип (*past participle*) на глаголот, за активна форма, додека пасивната се формира со *had + been +* минат партицип.

б) *Xhexho and Kako Pino had come to visit.* (KG: 15)

Главната функција на плусквамперфектот, односно минатиот перфект е исказување на дејство или состојба што се случило пред некое друго дејство во минатото, било да е аорист, имперфект или перфект. Значи, плусквамперфектот секогаш се врзува со едно друго минато време и постојано е подалечно од него.

Преводен еквивалент на албанскиот плусквамперфект е англискиот минат перфект.

На пр. алб.: *Megjithatë, magji nuk kishim gjetur dot dhe nuk na e merrte mendja kurrë se magjinë do ta gjenim pikërisht atëherë, kur i kishim humbur shpresat.*

англ.: *Despite all our efforts, we had not found a single talisman, and we never imagined that we would discover one just when we had finally given up all hope.* (KG: 52,40)

Значењето на минатиот перфект (*Past Perfect*) во англискиот јазик зависи од контекстот. Понекогаш се употребува како перфект на минатото, т.е. дејството почнало во друго минато и продолжува до одреден момент во минатото и последиците се чувствуваат во тоа минато (1 а). Додека во вториот случај (2 б) има вредност на аорист на минатото.

На пр.: 1) а) *I'm not hungry. I've just had lunch.* - б) *I wasn't hungry. I had just had lunch.*

2) а) *I'm not hungry. I had lunch half an hour ago.* - б) *I wasn't hungry. I had had lunch half an hour before.* (Кабани, 2000:100)

Ова време доаѓа до израз во индиректниот говор како во албанскиот така и во англискиот јазик, каде албанскиот аорист и перфект од директниот говор, во индиректниот говор се менуваат во плусквамперфект, т.е., англискиот сегашен перфект (*Present Perfect*) и минато просто време (*Past Simple*) се менуваат во минат перфект (*Past Perfect*).

На пр. а) алб.: Директен говор: - *E kam thyer këmbën.* - англ.: Директен говор: *'I've broken my leg.'*

б) алб.: Индиректен говор: *Ai tha se e kishte thyer këmbën.* - англ.: Индиректен говор: *He said that he had broken his leg.*

в) алб.: Директен говор: - *Njoftova një vajzë.* - англ.: Директен говор: *'I met a girl.'*

ç) алб.: Индиректен говор: *Ai tha se kishte njoftuar një vajzë* - англ.: Индиректен говор: *He said that he had met a girl.* (Оксенден. Коунг, 1997:143)

И самиот плусквамперфект, односно минат перфект (*Past Perfect*) во индиректниот говор не се менуваат бидејќи не постои понатамошно поместување на минатото. Самото време е минато – минато (*past past*), како што вели Палмер.

д) англ.: Директен говор: *“The doctor had arrived by that time.”* - алб.: Индиректен говор: *I mentioned that the doctor had arrived by that time.*

Како во албанскиот, така и во англискиот јазик ова глаголско време се употребува доста често. Редовно се употребува во раскажувања и прекажувања.

На пр.) алб.: *Përjashta nata dimërore kishte mbështjellë çdo gjë me ujëra, mjegull dhe erë.*

англ.: *Outside the winter night had wrapped the city in water, fog and wind.* (KG: 15,3)

Во книжевните дела ова граматичко време се употребува за да даде долги описи на ликови, места, или дејства што се одвивале во минатото.

На пр. алб.: *Nga lagjja e qendrës kishte dalë një partizan. Një javë më parë ai kishte qenë një njeri i zakonshëm ..Dhe ja, papritur ishte shndërruar në partizan.*

англ.: *A boy from the town centre had joined the resistance. A week before he had been a boy like all the others.....And suddenly he had become a partisan.* (KG: 229)

Како англиски еквивалент на ова време освен самиот минат перфект (*Past Perfect*), се наоѓа и минато просто време (*Past Simple*).

На пр. а) алб.:.....*Plaka i kishte mbledhur një nga një në rrugë thonjtë e nuses dhe kishte ikur,.....*

англ.:.....*The old woman gathered up the nail clippings in the street and went off ....* (KG: 43)

Додека во албанскиот јазик еквивалент на англискиот минат перфект (*Past Perfect*) исто така може да биде имперфектот и плусквамперфектот.

На пр. а) англ.:...*In the first forty days a boy had been with him.*

алб.: ...*Dyzet ditët e para, me të shkonte edhe një djalë.* (OMS: 9)

б) англ.: *Those who had caught sharks had taken them to the shark factory.*

алб.: *Ata që kishin kapur peshkaqenë, i kishin çuar në fabrikën e peshkaqenëve...* (OMS: 10)

Во сите овие случаи плусквамперфектот во албанскиот јазик може да се изразува со адвербијалите: *që atë ditë, në atë kohë, atë vit, atë verë, deri atëherë*, итн., како и сврзниците: *para se, kur, pasi (që), posa, sapo*, итн.

Во англискиот јазик сврзниците што се употребуваат со минатиот перфект (*Past Perfect*) се: *before, after, as soon as, now that, once, until, when, by the time that*, итн.

На пр. а) англ.: *Sam had already left when we got there.* – алб.: *Semi kishte shkuar kur ne arritëm atje.*

б) англ.: *Sam had left before we got there.* – алб.: *Semi kishte shkuar para se të arrinim.* (Азар, 1994:39)

в) англ.: *After the guests had left, we went to bed.* – алб.: *Pasi kishin shkuar miqtë, ramë të flejmë.*

Албанскиот плусквамперфект и англискиот минат перфект (*Past Perfect*) се употребуваат за неисполнет услов во минатото. На англискиот минат перфект (*Past Perfect*), во овој случај, одговара не само албанскиот плусквамперфект, туку и аористот. Значењето сепак останува исто.

На пр. а) алб.: *If you had told me about the problem, I would have helped you.*

англ.: *Po të më kishte treguar problemin që ke, do të ndihmoja.*

б) алб.: *If I hadn't slipped on the ice, I wouldn't have broken my arm.*

англ.: *Po të mos rëshqitja në akull, nuk do të kisha thyer krahun.*

Во англискиот јазик ова време се употребува и за неисполнети надежи и желби со глаголите како што се: *wish, hope, expect, intend, plan, think, if only*, итн.

На пр.: а) *I wish it had been a dream now...*

(OMS: 102)

Плусквамперфектот, повремено дава имперфективна нијанса на „вклученост“. Како таква таа не го одредува моментот на случувањето на дејството и само една подетална контекстуална анализа може да го појасни до некаде поставувањето на референтната точка за моментот кога се вршило дејството.

На пр.: а) *Zana, e cila e kishte pritur me padurim atë ditë, u pikëllua shumë.*

Англиски преводен еквивалент на ова реченица би бил минатиот перфект (*Past Perfect*) или минатиот траен перфект (*Past Perfect Progressive*) кој во овој случај ќе беше посоодветен заради трајноста на дејството.

б) *Zana, who had looked forward to the day, became very disappointed.*

е) *Zana, who had been looking forward to the day, became very disappointed.*

Во примерите а), б) и в) глаголското дејство е ставено во минато; периодот за кој се зборува се појавува растегнат во времето; неисполнувањето на тоа што говорителот очекувал да се случи прави тој да се чувствува лошо; моментот на неисполнетост исто така е ставен во минатото. Моментот на зборувањето, во секој случај е многу краток во споредба со долгиот период што говорителот поминал чекајќи.

Во неговата имперфектна употреба, плусквамперфектот, односно минатиот перфект (*Past Perfect*) повремено се заменува и со имперфект, односно минато трајно време (*Past Progressive*) без некои видни дополнувања. Имперфектот, односно минатото трајно време (*Past Progressive*) во овој случај покажува дејство што е во прогрес.

На пр. алб.: *Zana, e cila e priste me padurim atë ditë, u pikëllua shumë.*

англ.: *Zana, who was looking forward to the day, became disappointed.*

Иако замената може да се врши успешно, забележуваме дека контекстуалните разлики во нијанси не се незабележливи затоа што имперфектот, односно минатото трајно време (*Past Progressive*) претставува дејство во прогрес, додека плусквамперфектот, односно минатиот перфект (*Past Perfect*) статично дејство; временската дистанца од моментот на зборувањето се зголемува со употребата на плусквамперфектот, односно минатиот перфект; дејството изразено од плусквамперфектот, т.е. минатиот перфект (*Past Perfect*) звучи како последица на другото дејство.

2. АЛБАНСКИОТ АОРИСТ II (*E KRYERA E TEJSHKUAR*) И АНГЛИСКИТЕ ГЛАГОЛСКИ ФОРМИ СО КОИ МОЖЕ ДА СЕ ПРЕВЕДУВА

Аорист II е глаголско време во албанскиот стандарден јазик кое не постои во англискиот. Ова време се образува врз основа на партиципот, пред кој се додава глаголот *kam* и *jam* во аорист (*pata* или *qeshë*), на пример: *pata larë, qeshë larë*.

На пр.: *Du plaka katënxhika qenë vrarë dikur nga vetëtima.*

(KG: 230)

Според својата функција се поклопува со албанскиот плусквамперфект и постепено му го отстапува местото, т.е. станува синоним на плусквамперфектот.

Во англискиот јазик преводен еквивалент на ова време е минатиот перфект (*Past Perfect*).

На пр. а) алб.: *Pas kthimit nga gjyshi ndihej se në lagjen tonë vrulli i magjive pat rënë.*

англ.: *When I got back from Babazoti's, I sensed that the magic spells over our neighbourhood had lost almost all of their force.* (KG: 73)

Повеќе доаѓа до израз кога главната реченица е во аорист, додека на аорист II му претходат сврзниците, како што се: *pasi që, sapo, kur*, итн. На албанскиот аорист II во овој случај одговара или англиското минато просто време (*Past Simple*), или минатиот перфект (*Past Perfect*), додека значењето останува исто.

На пр.: *Sapo djali qe larë, nëna hapi derën. - As soon as the boy had (had) a shower, his mom opened the door.*

Додека, на англискиот минат перфект (*Past Perfect*) преводен еквивалент може да му биде не само албанскиот плусквамперфект или имперфект, туку и аорист II, бидејќи второто не постои во англискиот јазик, а е синоним на првото. Преводот се прави според лексичкото значење на глаголот и контекстот.

На пр. англ.: *...I had taken up my binoculars while we talked and was looking at the shore, sweeping the limit of the forest at each side and at the back of the house.*

алб.: *...Gjersa bisedonim i pata nxjerrë dylbitë dhe e kundroja bregun, duke e përfshirë buzën e pyllit nga të dyja anët, e gjer prapa shtëpisë.* (HD: 57,91)

Аорист II, иако ретко, се употребува и со значење на конјуктивниот перфект за изразување на дејство, што може да завршило пред моментот на зборувањето. Со ова значење, тоа може да се најде кај зависните условни реченици, кои се употребуваат со честицата *po*. Англиски еквивалент на аорист II во овој случај е сегашниот перфект (*present perfect*).

На пр.: *Veç haram e paç gjirin, që të kam dhënë, po u pate rrëfyer ti. - Cursed be the milk I have fed you if you have told them.* (ASHRPSH, 1976:272)

Според употребата во секојдневниот говор ова време се среќава најретко. Почесто може да се сретне во книжевните дела и во новинарството.

На пр. англ.: *...I had taken up my binoculars while we talked and was looking at the shore, ...*

алб.: *...Gjersa bisedonim i pata nxjerrë dylbitë dhe e kundroja bregun, ...* (HD: 57,91)

Аорист II се употребува секогаш кога се чувствува потребата за нијансите што тоа ги дава и што не можат да се забележат кај ниедно друго време. Таа потреба доаѓа до израз повеќе во книжевните дела, особено поезијата каде оваа глаголска форма продолжува да не воодушевува со својата убавина, елеганција, и посебното што ни го дава (Мало, 2012:170).

На нр.: “*Se me lëndë magjistare u pat bërë tul’i saj;*

Tul’i saj u pat gatuar me vaj, erë e brumë dylli;

I dha hëna pak të ndezur, pluhur t’artë - i fali ylli.”

(Poradeci, 1990:82)

3. ЗАКЛУЧОК

Усвојувањето на минатиот перфект, од страна на албанските говорители што го изучуваат англискиот како странски јазик претставува голем напор затоа што во англискиот постои само една форма која се употребува за дејство што се случило пред друго дејство во минатото, додека во албанскиот јазик ги имаме двете глаголски времиња, плусквамперфектот и аорист II, каде едното е синоним на другото.

Сепак, плусквамперфектот е најупотребено од страна на албанските говорители, па затоа во повеќето случаи е преводен еквивалент на англискиот минат перфект.

Аорист II, од друга страна, повеќе се употребува во писмениот јазик, затоа е потешко да се истражува. Се смета за јазичен и граматички елемент, кој се употребува особено за изразување на висок културен стандард при користењето на јазикот. Заради тешкотиите при неговата употреба, се смета дека ова време повеќе доаѓа до израз кај високообразовните луѓе. Во споредба со плусквамперфектот во албанскиот јазик, глаголските форми на ова време и начинот на образување многу потешко се учат, а прилично посложено оди нивната примена во дадениот момент во комуникација.

Оваа студија има за цел да го збогати фондот на студиите околу експлицитните вредности на албанскиот плусквамперфект и аорист II, односно англискиот минат перфект, да помогне овие вредности да бидат точни во однос на доставените информации, како и пронаоѓање на соодветен начин на употреба на овие глаголски форми, неговите преводни еквиваленти во албанскиот и англискиот јазик, во реалниот и практичниот јазик, далеку од теоретските согледувања, но во корист на натамошно збогатување на јазикот и неговите употребени форми.

КРАТЕНКИ:

Кратенка	Значење
ASHRPSH	Akademia e shkencave e RP të Shqipërisë - Instituti i gjuhësisë dhe i letërsisë
KG	Kronikë në gur
OMS	The Old Man and the Sea
HD	Heart of Darkness

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Akademia e Shkencave e RP të Shqipërisë – Instituti i gjuhësisë dhe i letërsisë. (2002). *Gramatika e gjuhës shqipe 1*. Tiranë
- [2] Azar, B. S. (1994). *English Grammar-Understanding and Using*. New Jersey: Englewood
- [3] Cliffs
- [4] Conrad, J. (1899). *Heart of Darkness*. Global Classics. New York.
- [5] Çabej, E. (1986). *Studime gjuhësore*. Rilindja. Prishtinë
- [6] Demiraj, Sh. (1963). *Morfologjia e gjuhës së sotme shqipe* (Dispensë). Tiranë
- [7] Demiraj, Sh. (1985). *Gramatikë historike e gjuhës shqipe II*. Universiteti i Tiranës *Enver Hoxha*- Fakulteti i Historisë dhe Filologjisë. 8 Nëntori. Tiranë
- [8] Dhrimo, A. (1996) *Aspekti dhe mënyrat e veprimit foljor në gjuhën shqipe*. Libri Universitar
- [9] Hemingway, E. (1963). *Plaku dhe deti*. Tiranë.
- [10] Hemingway, E. (1952). *The Old Man and the Sea*. Charles Scribner’s sons
- [11] Janeva, M.M. (2009). *Modern English Grammar*. Veb Print. Skopje
- [12] Kabashi, J. (2000). *English Grammar – Morphology*. Prishtina: University of Prishtina
- [13] Kadare, I. (2000). *Kronikë në gur*. Onufri
- [14] Kadare, I. (2007). *Chronicle in Stone*. Canongate Books Ltd. Edinburgh

- [15] Koneski, B. (1967). *Граматика на македонскиот книжевен јазик*. Скопје
- [16] Konrad, XH. (1983). *Zemra e errësirës*. Rilindja. Prishtinë.
- [17] Lyons. J. (1995). *Introduction to Theoretical Linguistics*. Cambridge University Press
- [18] Memushaj, R. (2002). *Hyrje në gjuhësi*. Tiranë
- [19] Nesimi, R. (1992). *Gramatika për shkollat e mesme I*. Skopje: Prosvetno delo
- [20] Palmer, F. R. (1987). *The English Verb - Second edition*. Longman Linguistics Library. London and New York
- [21] Poradeci, L. (1990). *Ylli i zemrës*. Prishtinë: Rilindja
- [22] Sweet, H. (1900). *A New English Grammar – Logical and Historical*. Oxford.
- [23] Thomson, A. J., Martinet, A. V. (2011). *A practical English Grammar*. Oxford: Oxford University Press
- [24] Topalli, K. (2010). *Sistemi foljor i gjuhës shqipe*. Plejad. Tiranë